

ДИРЕКТОРАТ
ЦИВИЛНОГ
ВАЗДУХОПЛОВСТВА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

**ПОСТУПЦИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У ВЕЗИ СА
ОПАСНИМ СИТУАЦИЈАМА У ВАЗДУХОПЛОВСТВУ**

ДЦВ-ДИР-ПР-901АСМ

САДРЖАЈ

1.0 УВОД	3
1.1 Општи приступ	3
1.2 Опасне, кризне и ванредне ситуације у ваздухопловству	3
2.0 ВРСТЕ ОПАСНИХ СИТУАЦИЈА	4
3.0 ОБИМ ОПАСНИХ СИТУАЦИЈА	4
4.0 ФАЗЕ ОПАСНИХ СИТУАЦИЈА	5
4.1 Припрема (<i>Preparedness</i>)	5
4.2 Спречавање/превенција (<i>Prevention</i>)	5
4.3 Реаговање на кризу (<i>Respons</i>)	5
5.0 ДОНОШЕЊЕ ОДЛУКА	7
6.0 ОБАВЕЗЕ И ОДГОВОРНОСТИ	7
6.1 Директорат цивилног ваздухопловства	7
6.1.1 Национална контакт особа (SPF)	7
6.2 Субјекти који су од значаја за активности у опасним ситуацијама	8
7.0 ВЕЗА СА ЕКСПЕРТСКИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА	9
8.0 ИЗВЕШТАВАЊЕ	9
9.0 ДЕФИНИЦИЈЕ И СКРАЋЕНИЦЕ	9
10.0 ЛИТЕРАТУРА	10

1.0 УВОД

1.1 Општи приступ

Србија има општи приступ у случају свих ванредних ситуација и јединствени систем заштите и спасавања који се заснива на Националној стратегији и Националном плану заштите и спасавања у ванредним ситуацијама које доносе Народна скупштина и Влада Републике Србије. Ова област је регулисана Законом о ванредним ситуацијама (СГ бр. 111/09, 92/11 и 93/12).

У саставу Министарства унутрашњих послова Влада Републике Србије образује Републички штаб за ванредне ситуације као оперативно-стручно тело које је одговорно за координацију и руковођење заштитом и спасавањем у ванредним ситуацијама и спровођење Закона о ванредним ситуацијама.

Под ванредном ситуацијом се подразумева стање када су ризици и претње или последице катастрофа, ванредних догађаја и других опасности по становништво, животну средину или материјална добра таквог обима и интензитета да њихов настанак или последице није могуће спречити или отклонити редовним деловањем надлежних органа и служби, због чега је за њихово ублажавање или отклањање потребно употребити посебне мере, снаге и средства уз појачан режим рада (Закон о ванредним ситуацијама, члан. 8).

1.2 Опасне, кризне и ванредне ситуације у ваздухопловству

Директорат цивилног ваздухопловства РС (у даљем тексту Директорат) доноси, и на својој званичној web страници објављује, осим овога документа и упутства за поступке у случају разних опасних ситуација у ваздухопловству које потенцијално могу довести до кризних ситуација, а које евентуално могу прерасти у ванредне ситуације.

Овде су описани општи приступ, врсте, обим, фазе и друго у вези са опасним ситуацијама, док су упутства Директората за поступке у опасним ситуацијама у ваздухопловству генерална упутства за поступање субјеката који су од значаја за активности у опасним ситуацијама у Републици Србији, као и поступање самог Директората.

У ванредним ситуацијама у ваздухопловству Директорат поступа у складу наводима из тачке 1.1.

Оперативна спона Директората са Републичким штабом за ванредне ситуације је Национална контакт особа (*State Focal Point* – у даљем тексту SFP) у Директорату. SFP је именована особа, обично из менаџмента Директората, којој се делегирају послови и одговорности Директората за управљање опасним/кризним ситуацијама у ваздухопловству. SFP је уједно и члан ЕАССС (*European Aviation Crisis Coordination Cell*) и спона Директората са овим телом али и са свим осталим субјектима у земљи и иностранству који су од значаја за активности у конкретној опасној ситуацији.

2.0 ВРСТЕ ОПАСНИХ СИТУАЦИЈА

Могуће опасне ситуације (према *EACCC Rules of Procedure*) које могу изазвати негативне ефекте по ваздухопловство и које могу бити проглашене кризним, су следеће:

- дисперзија вулканског пепела (*Volcanic ash dispersion*);
- дисперзија нуклеарних честица (*Nuclear emissions dispersion*);
- дисперзија токсичних хемикалија (*Hazardous chemicals dispersion*);
- опасне метеоролошке појаве (*Heavy meteorological conditions*);
- претње у вези са обезбеђивањем (*Security threats*);
- распрострањање болести ваздушним саобраћајем (*Airborne spread of diseases*);
- пандемија (*Pandemic*);
- већи поремећај пан-европских функција (*Major failure of a pan-European function*);
- штрајк више ANSP (*Industrial action of several ANSPs*);
- дуготрајни поремећај (*Perturbation of a long duration*);
- сајбер напад (*Cyber Attack*);
- несташница горива у Европи (*Shortage of fuel in Europe*);
- пожар (*Fire*);
- ратна ситуација (*War*);
- претња из свемира (*Threat from space (satellite, meteorite, etc.)*).

Напомена: *Листа ситуација није коначна и редослед ситуација је произвољан*

3.0 ОБИМ ОПАСНИХ СИТУАЦИЈА

Опасне ситуације могу бити по обиму:

- ситуације које не прелазе оквира државе;
- ситуације међународних размера које:
 - иницијално започињу на територији РС,
 - иницијално започињу ван територије РС.

Због природе ваздухопловства, врсте ситуација које могу бити опасне за ваздухопловство и брзог ширење оваквих ситуација на велика пространства, опасне ситуације које се могу очекивати само на простору наше државе су релативно ретке.

Уколико опасна ситуација иницијално започне на територији РС, према Закону о ванредним ситуацијама, члан 77, врши се обавештавање међународне јавности.

Уколико је опасна ситуација за ваздухопловство започела ван територије РС пријем и одашиљање информација је у домену SFP и других одговорних особа у организацијама који су од значаја за активности у конкретној опасној ситуацији, поштујући међународне и националне прописе и важеће АТМ и друге процедуре за конкретну ситуацију.

4.0 ФАЗЕ ОПАСНИХ СИТУАЦИЈА

Дефинишу се три фазе опасних ситуација: припрема, спречавање/превенција и реаговање на кризу.

4.1 Припрема (*Preparedness*)

Припремна фаза подразумева да Директорат и субјекти од значаја за активности у опасним ситуацијама треба благовремено да раде на, њима одговарајућим, пословима са следеће листе послова:

- праћење међународних и националних прописа из ове области;
- консултације са релевантним међународним телима и организацијама (нпр. NM, ЕАССС, ЕС, ЕАСА, ИКАО, SFP других држава, итд.);
- међусобно умрежавање и консултације;
- умрежавање са експертским организацијама;
- израда процедуре и упутстава за поступке у различитим опасним ситуацијама/кризама и умањење ризика;
- координација поступака свих потенцијалних субјеката;
- редован тренинг свих потенцијалних учесника;
- учествовање у међународним и националним вежбама;
- као и све друге припремне послове који могу бити од значаја за неку опасну/кризну ситуацију.

4.2 Спречавање/превенција (*Prevention*)

Превенција опасних/кризних ситуација у Директорату и субјектима од значаја за активности у таквим ситуацијама подразумева:

- коришћење адекватних процедура и савремене техничке подршке у редовном раду;
- редовну провера начина комуникације и средстава везе свих потенцијалних учесника у управљању опасном/кризном ситуацијом;
- проверу и корекције процедура на основу искустава и анализа извештаја учесника у управљању опасним ситуацијама/кризама које су биле од утицаја на ваздушни простор РС;
- коришћење искустава других европских држава која су стечена у претходним стварним опасним ситуацијама/кризама;
- стални мониторинг и правовремено обавештавање о потенцијалним опасним ситуацијама унутар РС и интернационално, итд.

4.3 Реаговање на кризу (*Respons*)

Када опасна ситуација прерасте у кризу на њу се реагује у три фазе:

- **Ниво 0: Фаза пре узбуне (*Pre-alert phase*)**

У овој фази су могући мањи поремећаји (види дефиницију поремећаја, тачка 9.) као на пример: разна упозорења о поремећајима саобраћаја у Европи издата од NM, ЕАССС чланова, држава,

метеоролошких служби, ANSPs/FMPs, аеродрома, авио-превозилаца, ECRU, NATO, итд. Ове ситуације захтевају рутинске акције. Уколико поремећаји добију веће размере прелази се на ниво 1.

• **Ниво 1: Управљање поремећајем (*Disruption management phase*)**

Управљање поремећајем на нивоу 1 подразумева да је мањи поремећај достигао велике размере.

Уколико је поремећај настао на територији РС координацију процеса управљања поремећајем, у име Директората, врши SFP.

Уколико је поремећај настао на територији РС, а очигледно је да ће имати прекограничне ефекте, врши се информисање надлежних међународних субјеката (NM, ЕАССС и других) и земаља на које се тај ефекат може односити (тачка 3.).

Уколико је поремећај настао ван РС информација о томе прослеђена је до SFP преко NM (ЕАССС је информисан о стању поремећаја), или на неки други утврђени начин. У оваквим случајевима координација и управљање поремећајем на европском нивоу одвија се преко NM, а у РС у координацији SFP. При томе се примењују упутства Директората за поступке у опасним ситуацијама и АТМ и друге координисане процедуре субјеката који су од значаја за активности у опасним ситуацијама.

Уколико ситуација налаже, управљање поремећајем се диже на ниво 2 тј. управљање кризом.

• **Ниво 2: Управљање кризом (*Crisis management phase*)**

Поремећај који има велике размере и који има такав утицај на ваздухопловство да досеже размере кризе захтева управљање на нивоу 2, односно управљање кризом.

Стање кризе настаје када због поремећаја великих размера није могуће обезбедити услуге у ваздушној пловидби на захтеваном нивоу (види дефиницију кризе, тачка 9.).

Управљање кризом, с обзиром на величину поремећаја који углавном превазилази границе једне државе у Европи, врши NM примењујући мере које захтевају државе и стране које су под утицајем кризе и непрекидно надгледа и прати ситуацију. Координацију свих страна врши ЕАССС који је у овом случају потпуно активиран. Координација се врши преко SFP и других представника страна које су под утицајем кризе.

Управљање кризом која утиче на ваздушни саобраћај у РС врши се у потпуној координацији са европским структурама. Европске и националне учеснике у управљању одређеном кризном ситуацијом обавештава и координира SFP примењујући упутство Директората за поступке у конкретној опасној ситуацији, а остали субјекти из РС који су од значаја за активности у опасним ситуацијама у ваздухопловству примењују то упутство, своје АТМ и друге координисане процедуре.

5.0 ДОНОШЕЊЕ ОДЛУКА

Кризне ситуације се карактеришу неочекиваношћу, неуобичајеном природом догађаја, великом брзином кретања и распрострањања итд. Оне, такође, захтевају веома квалификоване одлуке донете у врло кратком року.

Ескалација поремећаја са потенцијалног и/или актуелног стања на ниво кризе је повезана са обимом догађаја. Одлука о подизању нивоа опасне ситуације на ниво кризе се, по правилу, доноси кроз процес заједничког одлучивања најрелевантнијих учесника (*Cooperative Decision Making process - CDM*).

На нивоу Европе овај процес се координира од стране NM/EACCC, а у Републици Србији од стране Директората (SFP).

Остале одлуке тј. управљање кризом се врши како је описано у тачки 4.3.

6.0 ОБАВЕЗЕ И ОДГОВОРНОСТИ

6.1 Директорат цивилног ваздухопловства

На нивоу Директората, координираним радом више организационих јединица, врше се следећи послови у вези са опасним ситуацијама/кризама:

- именује се Национална контакт особа (SFP) за опасне ситуације;
- доносе се процедуре и упутства за опасне ситуације и објављују на званичној web страни Директората;
- у склопу редовних провера/инспекција надзиру се процедуре у вези са опасним ситуацијама/кризама;
- спроводе се ванредне провере/инспекције организација, ваздухоплова, аеродрома и осталих ваздухопловних субјеката уколико су били изложени дејству опасних ситуација/криза;
- прихватају се процене безбедносног ризика (SRA) авио-превозилаца који поседују потврду о оспособљености за обављање јавног авио-превоза (АОС) издату у Републици Србији;
- остали послови у вези са опасним ситуацијама/кризама који су делегирани именованом SFP.

6.1.1 Национална контакт особа (SFP)

Делокруг обавеза и одговорности SFP за послове у вези са опасним ситуацијама/кризама је:

- остварује контакте са релевантним представницима: ваздухопловне индустрије, других видова транспорта, релевантних експертских организација, неваздухопловних организација, војске, медија итд;
- учествује у раду EACCC, међународним вежбама, радионицама итд;
- координира и хармонизује израду процедура свих субјеката који су од значаја за активности у опасним/кризним ситуацијама;
- прима и прослеђује обавештење о потенцијалној опасној ситуацији;
- активира акције ДЦВ и релевантних организација;
- промтно обавештава NM/EACCC о насталој опасној ситуацији на територији РС и њеном развоју;

- координира управљање кризном ситуацијом у ваздухопловству на националном нивоу;
- координира рад на националном нивоу са радом ЕАССС;
- прати и размењује информације и извештаје о развоју ситуације;
- утврђује распоред и начин вођења састанака и консултативних телеконференција на националном нивоу;
- покреће поступак мониторинга NOTAM и других релевантних информација у Директорату;
- координира извештавање и обједињује извештаје током ситуације;
- прима све интернационалне и националне извештаје након опасних ситуација/криза;
- врши анализе опасних ситуација/криза;
- формира национални регистар документације ових ситуација.

6.2 Субјекти који су од значаја за активности у опасним ситуацијама

Субјекти који су од значаја за активности у опасним ситуацијама у ваздушном простору Републике Србије су:

- пружаоци АТS, МЕТ, СNS и АIS услуга у ваздушној пловидби (АНSP);
- авио-превозиоци;
- ваздухопловно-техничке организације за одржавање;
- оператери аеродрома;
- Министарство унутрашњих послова;
- Служба трагања за ваздухопловима и спасавања лица (SAR);
- Војска Србије.

У конкретном случају опасне/кризне ситуације могу бити ангажовани и други субјекти и експертске организације чије активности могу бити од значаја за конкретну ситуацију у ваздушном простору Републике Србије.

Субјекти од значаја за активности у опасним ситуацијама:

- израђују своје процедуре за опасне ситуације;
- преко SFP усаглашавају своје процедуре на нивоу Републике Србије;
- примају обавештење од стране SFP или других одговорних особа о опасној ситуацији/кризи у ваздушном простору Републике Србије;
- поступају по својим процедурама за опасне ситуације одређене врсте;
- сарађују са SFP и обавештавају га о свим примљеним информацијама, својим плановима и акцијама у непосредној ситуацији;
- посредством SFP и ЕАССС прате акције на регионалном и ширем међународном нивоу у датој ситуацији;
- учествују на консултативним телеконференцијама на националном и, ако је потребно, на интернационалном нивоу према утврђеном распореду за дату ситуацију;
- врши своје анализе опасних ситуација/криза;
- шаљу Директорату податке и извештаје током и након опасне ситуације/кризе;
- обављају и друге послове од значаја за опасну/кризну ситуацију.

7.0 ВЕЗА СА ЕКСПЕРТСКИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА

Вега са експертским организацијама (као што су на пример: Агенција за заштиту од јонизујућих зрачења и нуклеарну сигурност Србије, Институт за нуклеарне науке Винча, Републички хидрометеоролошки завод итд.) успоставља се у фази припреме за опасне ситуације. Вега са одговарајућом експертском организацијом се активира и, по потреби, врши интензивна сарадња у свакој специфичној кризи.

8.0 ИЗВЕШТАВАЊЕ

Извештавање свих учесника који су учествовали у управљању опасном ситуацијом/кризом врши се на захтев координатора ситуације током трајања исте, а обавезно по завршетку кризне ситуације.

Извештаји се, у договореном року, упућују Директорату и/или другим националним и међународним телима која су одговорна за анализе.

Извештаји дају преглед активности током опасне ситуације/кризе и начина решавања ситуације који су примењени током њеног трајања, преглед комуникације и издатих информација, утицаја које је криза имала на организације и све друге информације у вези са кризом које могу бити од значаја за процену завршене опасне/кризне ситуације.

Анализе извештаја служе за утврђивање слабих тачака у одговору на опасне/кризне ситуације на основу којих се врше корекције упутстава и процедура.

9.0 ДЕФИНИЦИЈЕ И СКРАЋЕНИЦЕ

Скраћенице и изрази употребљени у овој процедури имају следеће значење:

ANSP (*Air Navigation Service Provider*) је пружалац услуга ATS, CNS, MET и AIS у ваздушној пловидби.

ATS (*Air Traffic Services*) су услуге у ваздушном саобраћају.

MET (*Aeronautical Meteorology*) су ваздухопловне метеоролошке услуге.

CNS (*Communication, Navigation, Surveillance*) су услуге комуникације, навигације и надзора.

AIS (*Aeronautical Information Service*) су услуге ваздухопловног информисања

CDM (*Cooperative Decision Making*) је процес заједничког одлучивања.

EACCC (*European Aviation Crisis Coordination Cell*) је Европска координациона група за кризе у ваздухопловству.

EASA SIB (*European Aviation Safety Agency - Safety Information Bulletins*) су Безбедносни информативни билтени Европске агенције за безбедност ваздушног саобраћаја.

ECRU (*EC Radiation Unit*) је Јединица за радијацију Европске комисије.

FMP (*Flow Management Position*) је координатор протока саобраћаја.

NM (*Network Manager*) је функција управљања мрежом.

SFP (*State Focal Point*) је национална контакт особа.

SRA (*Safety Risk Assessment*) је процена безбедносног ризика.

Поремећај (*Disruption*) је АТМ поремећај чији је утицај на операције такав да може изазвати кризу.

Криза (*Crisis*) је стање у коме није могуће обезбедити услуге у систему ваздушне пловидбе на захтеваном нивоу што резултује великим губитком капацитета система или великом несразмером у потражњи са капацитетом система, или великим прекидом протока информација у једном или више делова система услед чега долази до неуобичајених или непредвиђених ситуација.

10.0 ЛИТЕРАТУРА

- Закону о ваздушном саобраћају (СГ бр. 73/10, 57/11, 93/12, 45/12 и 65/15- други закон);
- Закон о ванредним ситуацијама (СГ бр. 111/09, 92/11 и 93/12);
- *Volcanic Ash Contingency Plan – EUR and NAT Regions, ICAO EUR doc. 019/NAT doc. 060;*
- *EASA Safety Information Bulletin (SIB) 2010-17R5;*
- *EC reg no. 677/2011 Rules for implementation of ATM Network function and amending reg 691/2010;*
- AIC A4/14 од 02. 05. 2014. године;
- *EACCC Rules of procedure*, верзија 4.1, 2012. године;
- Стандарди и препоруке међународних организација за цивилно ваздухопловство (ИКАО, ЕАСА и др.).